

Ministerstwo
Spraw Wewnętrznych
i Administracji

Paweł Szefernaker
Sekretarz Stanu

KANCELARIA SENATU
Kancelaria Ogólna

23. 10. 2018

nr RPW. 30417/2018P

(podpis) *ka*

DWRMNIÉ-WRP-0723-1/2018

03980200101517
RPW/30417/2018 P
2018-10-23

Warszawa, dnia 22 października 2018 r.

dot. sygn.: BPS.DKS.KPCPP.0330.233.2018

Pan Robert Mamątow
Przewodniczący Komisji Praw Człowieka,
Praworządności i Petycji
Senat Rzeczypospolitej Polskiej

Senatorze Panie Przewodniczący,

nawiązując do pisma Pana Senatora z dnia 8 maja 2018 r. w sprawie petycji Fundacji SPES odnoszącej się do podjęcia inicjatywy ustawodawczej dotyczącej uchylecia art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (Dz. U. z 2017 r., poz. 1153), zwanej dalej „ustawą”, w celu dostosowania jej postanowień do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej uprzejmie wyjaśniam, co następuje.

Zgodnie z art. 3 ust. 2 ustawy korzystanie z wolności sumienia i wyznania nie może prowadzić do uchylania się od wykonywania obowiązków publicznych nałożonych przez ustawy. Fundacja SPES postuluje jednak uchylenie omawianego przepisu, bowiem, w jej opinii, „zakazuje on zgłaszania sprzeciwu sumienia”.

Na gruncie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz szczegółowo omówionych w opinii Biura Analiz, Dokumentacji i Korespondencji Kancelarii Senatu z dnia 9 listopada 2017 r. uregulowań prawa międzynarodowego oraz ustawodawstwa zwykłego, dotyczących wolności sumienia i religii, z omawianej wolności wynika szereg uprawnień, zarówno dla jednostek, jak i dla kościołów i innych związków wyznaniowych. Sama Konstytucja RP nie definiuje wolności sumienia, która jest wolnością wewnętrzną (psychiczną, uczuciową) jednostki. Wolność sumienia i wyznania sprecyzowana jest jednak w art. 1 ust. 2 ustawy, który stanowi, że obejmuje swoim zakresem „swobodę wyboru religii lub przekonań oraz wyrażania ich indywidualnie i zbiorowo, prywatnie i publicznie”. Urzeczywistnienie tych uprawnień może przejawiać się zarówno w formie działania, jak i określonej postawy.

W tym kontekście należy podkreślić, że Sąd Najwyższy, w uzasadnieniu do wyroku z dnia 20 września 2013 r. (sygn. akt II CSK 1/13), rozważał zakres pojęciowy swobody sumienia na gruncie art. 23 Kodeksu cywilnego. Zdaniem Sądu Najwyższego „Wymieniona w tym przepisie swoboda sumienia jest niewątpliwie dobrem osobistym, i to na tyle istotnym, że do jego ochrony państwo

zobowiązało się w umowach międzynarodowych (przede wszystkim w art. 9 ust. 1 Konwencji z 4 listopada 1950 r. o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284) i w postanowieniach Konstytucji. To, że w art. 53 ust. 1 Konstytucji ustawodawca zadeklarował, że każdemu zapewnia się wolność sumienia i religii nie jest przesłanką dla wyróżnienia tego rodzaju dobra osobistego (...) lecz raczej konsekwencją uznania jego szczególnego charakteru, wymagającego stworzenia gwarancji jego ochrony nie tylko w relacjach między jednostkami, lecz także w stosunku do państwa i jego organów. Dobra osobiste, w znaczeniu określonym wyżej, nie są bowiem tożsame z prawami i wolnościami człowieka i obywatela ani też z publicznymi prawami podmiotowymi.

2. Swoboda sumienia to wolne, wynikające z własnego przekonania wyrażanie określonego światopoglądu, w tym także wybór i praktykowanie określonej religii, wybór systemu wartości, według którego dokonuje się oceny swoich zachowań, czynów, myśli i uczuć. Chroniąc swobodę sumienia, chroni się tym samym sferę pojęć, wyobrażeń i przekonań jednostki w tym i takich, które wiążą się z odpowiedzialnością na podstawowe pytania egzystencjalne. Precyzyjniejsze ustalenie zakresu użytego w art. 23 k.c. pojęcia «swoboda sumienia» jest możliwe przy uwzględnieniu treści aktów normatywnych, w których używa się tego pojęcia lub też pojęć o zbliżonym znaczeniu (wolność wyznania, wolność myśli i przekonań), nawet jeśli nie zostały one przyjęte lub uchwalone w celu zidentyfikowania dóbr osobistych człowieka, lecz w celu wyznaczenia sfery gwarantowanych mu wolności osobistych. Odpowiedzi na pytanie o to, jakie bardziej szczegółowe treści składają się na «swobodę sumienia» można zatem poszukiwać w art. 9 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności i w art. 53 Konstytucji RP. Pierwszy z tych przepisów stanowi, że każda osoba ma prawo do wolności myśli, sumienia i religii, które to prawo obejmuje wolność zmiany religii lub przekonań oraz wolność uzewnętrzniania, indywidualnie lub wspólnie z innymi, publicznie lub prywatnie, swej religii lub przekonań. Wolność uzewnętrzniania religii i przekonań realizowana jest przez uprawianie kultu, nauczanie, praktykowanie i czynności rytualne. W art. 53 ust. 1 Konstytucji RP ustawodawca zadeklarował, że każdemu zapewnia się wolność sumienia i religii. Wolność religii - według art. 53 ust. 2 Konstytucji RP - obejmuje wolność wyznawania lub przyjmowania religii według własnego wyboru oraz uzewnętrzniania indywidualnie lub z innymi, publicznie lub prywatnie, swojej religii przez uprawianie kultu, modlitwę, uczestniczenie w obrzędach, praktykowanie i nauczanie. Wolność religii obejmuje także posiadanie świątyń i innych miejsc kultu w zależności od potrzeb ludzi wierzących oraz prawo osób do korzystania z pomocy religijnej tam, gdzie się znajdują. Z art. 53 ust. 6 i 7 Konstytucji RP wynika natomiast zakaz zmuszania kogokolwiek do uczestniczenia albo nieuczestniczenia w praktykach religijnych oraz zobowiązania kogokolwiek przez organy władzy publicznej do ujawnienia swojego światopoglądu, przekonań religijnych lub wyznania. W art. 1 ustawy z 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (...) ustawodawca przyjął, że Rzeczpospolita Polska zapewnia każdemu obywatelowi wolność sumienia i wyznania, która obejmuje swobodę wyboru religii lub przekonań oraz wyrażania ich

indywidualnie i zbiorowo, prywatnie i publicznie, z zagwarantowaniem równych praw we wszystkich sferach życia społecznego osobom wierzącym i niewierzącym. Z art. 2 tej ustawy wynika, że korzystanie z wolności sumienia i wyznania pozwala zarówno na głoszenie swojej religii lub przekonania, jak i na zachowanie milczenia w sprawach swojej religii lub przekonań, a z art. 6 ust. 2, że nie wolno zmuszać obywateli zarówno do niebrania udziału w czynnościach lub obrzędach religijnych ani do udziału w nich. Dobrem osobistym podlegającym ochronie, jako «swoboda sumienia» jest zatem swoboda w zakresie przyjęcia określonego światopoglądu, w tym także przyjęcia określonego wyznania. Na swobodę sumienia osoby wyznającej określoną religię składa się wolność wyrażania swoich przekonań religijnych oraz wykonywania praktyk religijnych.(...)”.

Wolność sumienia i wyznania nie jest jednak absolutna, bowiem jej granice wyznaczają przepisy Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz prawa międzynarodowego i powszechnego. Korzystanie z omawianej wolności nie może usprawiedliwiać działań mających charakter zamachu na dobra chronione w prawie powszechnie obowiązującym. Konstytucja RP przewiduje przesłanki ograniczenia wolności religijnej stanowiąc w art. 53 ust. 5, że „Wolność uzewnętrzniania religii może być ograniczona jedynie w drodze ustawy i tylko wtedy, gdy jest to konieczne do ochrony bezpieczeństwa państwa, porządku publicznego, zdrowia, moralności lub wolności i praw innych osób”. Ponadto, zgodnie z art. 3 ust. 1 ustawy, „uzewnętrznianie indywidualnie lub zbiorowo swojej religii lub przekonań może podlegać jedynie ograniczeniom ustawowym koniecznym do ochrony bezpieczeństwa publicznego, porządku, zdrowia lub moralności publicznej albo podstawowych praw i wolności innych osób.”.

Mając na względzie wyżej wskazane uregulowania prawne, zdaniem Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, należy podzielić opinię wyrażoną przez Przedstawiciela Biura Legislacyjnego Kancelarii Senatu w trakcie posiedzenia Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji w dniu 8 maja 2018 r., na którym rozpatrywano omawianą petycję, że uchylenie ust. 2 w art. 3 ustawy nie zmieni ogólnego stanu prawnego obowiązującego w Polsce w omawianym zakresie. Jego uchylenie nie spowoduje bowiem, że w oparciu o wolność sumienia i wyznania będzie można odmówić pewnych działań wymienionych między innymi w art. 53 ust. 5 Konstytucji RP czy w innych ustawach.

Zatem, celem umożliwienia skutecznego zgłaszania – w przypadku wystąpienia konfliktu sumienia i obowiązku prawnego - postulowanego przez Fundację SPES „sprzeciwu sumienia”, w opinii Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, należy postulować odpowiednie zmiany legislacyjne na gruncie przepisów dotyczących osób wykonujących określony zawód lub funkcję, np. lekarza – w odniesieniu do możliwości powstrzymania się od wykonywania świadczeń niezgodnych z sumieniem.

z goni gromka

Paul